

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Гайдук Н.А.

кандидат філологічних наук, доцент;

Кудлай В.О.

*кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
Маріупольський державний університет*

БІБЛІОМЕТРІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ МОНІТОРИНГУ ТА ПІДТРИМКИ ДОСЛІДЖЕНЬ

XXI століття характеризується бурхливим розвитком інформаційних технологій та неухильним ростом обсягу інформації, що передається та споживається, а соціально-комунікативна діяльність є однією з головних умов існування та розвитку сучасного глобалізованого суспільства, адже інтелектуальна еволюція людства, розвиток виробництва тощо неможливі без обміну інформацією між індивідами та групами індивідів, без передачі нових досягнень матеріального і духовного життя людства, що уміщені наразі у великі за обсягом масиви інформації.

Найважливішою підсистемою соціальних комунікацій вважається документна комунікація, а саме процеси і засоби обміну інформацією у суспільстві за допомогою документів. Документна комунікація виникла на етапі соціального прогресу людства, формується у документні потоки та забезпечує рух соціальної інформації у часі і просторі шляхом створення, зберігання та розповсюдження документів, охоплюючи всі відомі сфери суспільного життя людства.

Зважаючи на великий обсяг інформації, що нині передається та споживається, для її систематизації виявляється необхідним дослідження певних документних потоків у динаміці. Вважається, що для такого дослідження найбільш придатним є метод бібліометричного аналізу, який дозволяє на основі статистичного аналізу кількісних показників документних потоків певної галузі визначити притаманні йому закономірності та здійснити його моделювання. «Актуальною проблемою в умовах швидкого збільшення обсягу й ускладнення структури інформаційних масивів є забезпечення достовірних значень

бібліометричних індикаторів за допомогою методологічно коректних і ретельно документованих процедур» [6, с. 271].

Термін «бібліометрія» має декілька визначень, наведемо визначення, що представляють у своїй монографії С. Бредихін та О. Кузнецов: «...допоміжна книгознавча наукова дисципліна, що розробляє теорію і практику застосування математичних і статистичних методів у додатку до письмових і друкованих засобів комунікації», «...науковий напрям, заснований на методах кількісного аналізу бібліографічних характеристик документів, що дають основу для їх якісної оцінки» [2, с. 16].

Як самостійна дисципліна бібліометрія була сформована в 1960–1970-х роках і розглянута у цьому аспекті у працях А. Вормелла та А. Варшавського [6]. Основні аспекти використання баз даних у сучасних бібліометричних дослідженнях було розглянуто у працях

П. Інгерсена [6]. Питання стосовно обмежень застосування баз даних і їхніх недоліків у бібліометричних дослідженнях детально були проаналізовані у працях Ю. Гарфілда [6]. Наше дослідження спирається на праці щодо бібліометричного аналізу як інструменту моніторингу та підтримки досліджень О. Бережняк [1], А. Медведєвої [6], О. Жабіна [3; 5], Л. Костенко [5].

Сучасні наукові розвідки в галузі бібліометрії необхідні не тільки для бібліотечно-інформаційної діяльності, а й для досліджень, що пов'язані з визначенням наукової політики взагалі [7].

За визначенням А. Медведєвої, «комплексність охоплення й інтерпретації характеристик літератури, що первісно притаманні бібліометрії як якісно новій формі її аналітико-синтетичної обробки документальних інформаційних потоків, роблять її комунікаційним посередником» [6]. І цей комунікаційний посередник спрямований на вирішення питань пошуку та змістового оцінювання інформації, а також визначення подальших напрямів наукових досліджень.

Е. Карікова, В. Тютюнник [4], М. Костенко, А. Жабін [3; 5] та О. Бережняк [1], наприклад, застосовували метод бібліометрії для дослідження документних потоків художньої літератури. [1]. Цей метод може бути застосований для аналізу документного потоку наукової періодики за певний проміжок часу.

Першим параметром бібліометричного аналізу документного потоку наукової періодики повинен бути **кількісний аналіз** публікацій за означеними роками задля того, щоб відзначити тенденцію про

збільшення, зменшення чи приблизно стали **кількість** певних публікацій та частку кожного з сегментів у загальній кількості наукових статей.

Другим критерієм аналізу публікацій документного потоку може стати **мовна структура**. Кількість публікацій, виданих державною мовою, та кількість публікацій іноземними мовами і мовами національних меншин визначають мовну політику держави.

Наступним критерієм аналізу документного потоку наукової періодики може бути такий: яка частка публікацій за роками є **одноосібними**, які виконані у **співавторстві**.

Крім того, параметром бібліометричного аналізу може бути аналіз документного потоку наукової періодики за **авторською ознакою**. Він дозволяє визначити найактивніших та найвідоміших сучасних науковців.

За допомогою бібліометричного аналізу виникає можливість дослідити кількісну та якісну структуру документного потоку наукової чи іншої періодики, художньої літератури тощо та виявити особливості кількісної динаміки публікацій за означений період, мовну та авторську складові, кількість одноосібних публікацій та публікацій у співавторстві, таким чином можемо прослідкувати можливості методу бібліометричного аналізу як способу вивчення динамічного розвитку певних документних потоків.

Список використаних джерел:

1. Бережнюк О.В. Бібліометричний аналіз документного потоку художньої літератури. Режим доступу на 01.02.2020: <http://conference.nbu.gov.ua/report/view/id/413>
2. Бредихин С.В., Кузнецов А.Ю. Методы библиометрии и рынок электронной научной периодики. – Новосибирск : ИВМиМГ СО РАН, НЭКОМ, 2012. 256 с.
3. Жабін О. Бібліометрія та альтернативні метрики // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України. 2016. № 43. С. 296–311.
4. Карикова Е.В., Тютюнник В.М. Методология количественного анализа документно-информационных потоков (Библиометрия произведений лауреатов Нобелевской премии по литературе) // Науковед. 2000. № 2. С. 4–6.
5. Костенко Л., Жабін А. Бібліометрика української науки: інформаційно-аналітична система // Бібл. вісн. 2014. № 4. С. 8–12.
6. Медведєва А. Бібліометричні системи як інструмент моніторингу та підтримки досліджень // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського: зб. наук. пр. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України. Київ, 2017. Вип. 48. С. 271–279.
7. Редькина Н.С. Библиометрия: история и современность // Молодые в библиотечном деле. 2003. № 2. С. 76–86.